

EIS-nieuws

Gastmedewerker Sytske de Waart

Als invulling van een sabbatical draai ik een half jaar mee bij EIS, waar ik probeer zoveel mogelijk nieuwe dingen te leren, en kennis te maken met de werkzaamheden die hier gedaan worden. Het is al snel nieuw voor me, want sinds mijn biologie-

studie in de jaren 1980 heb ik niet meer met insecten te maken gehad. Als bioloog heb ik me gespecialiseerd in humane voeding, in welke hoedanigheid ik ook werkzaam ben bij de Vegetariërsbond. Daarnaast werk ik (als ik geen sabbatical heb) als onderzoeker bij voorlichtingsorganisatie Milieu Centraal op de onderwerpen voeding/landbouw en afval/verpakkingen.

Mijn werkzaamheden bij EIS zijn/waren het invoeren van waarnemingen van het vlie-

gend hert, het testen van soortensleutels, het maken van een determinatiesleutel op ordeniveau (samen met Rob Oldenburg), het digitaliseren van lieveheersbeestjes en het op een rijtje zetten van informatie over invasieve exoten, zoals de Chinese wolhandkrab en landplatwormen. Daarnaast heb ik het genoeg gehad drie keer mee te gaan op veldwerk, waarbij ik boktorren, hooiwagens, waterroofkevers en als kers op de taart de hele zeldzame vermiljoenkever gezien heb. Nou ja, de larve dan. Ik heb me laten vertellen dat ik pas de 11e persoon in Nederland ben die dit beestje heeft gezien. Dat vertel ik trots aan mijn omgeving, die me dan met gepaste glazigheid aankijkt. Ik voel me prima thuis in een omgeving van enthousiaste, gedreven mensen, en met een loepje en binoc gaat er letterlijk een nieuwe wereld voor me open, waarbij ik de neiging heb om te roepen *moet je nu eens kijken wat mooi*, maar voor mijn collega-entomologen is dat natuurlijk niks bijzonders. Na dit halve jaar vervolg ik mijn sabbatical in Wageningen, bij praktijkonderzoek in de fruitteelt. Iets met Suzukifruitvlieg, of oorworm, daar moeten we het nog over hebben.

Mijn hobby's zijn (o.a.) roeien bij roeivereniging Viking in Utrecht, en doppen verzamelen (zie www.crowncapweb.nl), en na dit jaar misschien ook wel insecten verzamelen (...(-; ik zoek daartoe nog een obscure, verweesde insectensoort/groep om me over te ontfermen, en houd me aanbevolen voor tips in die richting.

Voor meer informatie over mij, zie mijn linkedin-profiel.

Sytske de Waart

Nederlandse Faunistische Mededelingen

In december 2015 komt nummer 45 van NFM uit, met weer vele nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna. Deze keer weer veel aculeaten en vliegen, maar ook een opmerkelijke groei van de Nederlandse watermijten- en watervlooienlijst.

- 1 V. Soon & A. van Stipdonk – De goudwesp *Chrysis equestris* nieuw voor Nederland (Hymenoptera: Chrysididae)
- 7 J. Smit & J.T. Smit – De gele tubebij *Stelis signata* op de weg terug (Hymenoptera: Apoidea: Megachilidae)?
- 13 R.L. Veenendaal – Aantekeningen bij de biologie van de graafwesp *Psenulus fuscipennis* (Hymenoptera: Crabronidae)
- 19 J.T. Smit & R.T.G. Schaareman – Invasieve walnootboorvlieg *Rhagoletis completa* nu ook in Nederland (Diptera: Tephritidae)
- 25 J.T. Smit, E. de Bree, J. van Steenis & L.-J. van der Ent – De spichtige spitsbek *Psilota exilistyla*, een derde soort *Psilota* in Nederland (Diptera: Syrphidae)
- 33 J.T. Smit, S. Lamberts, G. van de Maat & B. Hamers – De prachtvlieg *Homalocephala biumbata* nieuw voor Nederland (Diptera: Ulidiidae)
- 39 Th. Heijerman & M.B.P. Drost – *Exapion ulicis*, een nieuwe snuitkever voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Brentidae)

45

NEDERLANDSE FAUNISTISCHE MEDEDELINGEN

2015

- 51 J. Noordijk – De exotische stofluus *Badonnelia titei* in Nederland (Psocodea: Sphaeropsocidae)
- 57 M.P. Berg, W.J. Dimmers, I. Wynhoff, F. van Langevelde & R.F.H.M. van Bezouw – De springstaarten *Folsomides angularis* en *F. parvulus* nieuw voor de Nederlandse fauna (Hexapoda: Collembola: Isotomidae)
- 67 M. Soesbergen – Nieuwe soorten watervlooien in Nederland (Crustacea: Branchiopoda: Cladocera)
- 77 H. Smit, H. Boonstra, H.J. Hop, B. van Maanen, B. Achterkamp & R. Wiggers – Acht nieuwe soorten watermijten voor de Nederlandse fauna (Acari: Hydrachnidia)
- 91 S. Doğan, N. Ayyildiz, F. Faraji, S. Dilkaraoglu, E. Zeytun & F. Ersin – Oribatid mites in the Flevopark in Amsterdam (Acari: Oribatida)

Roy Kleukers

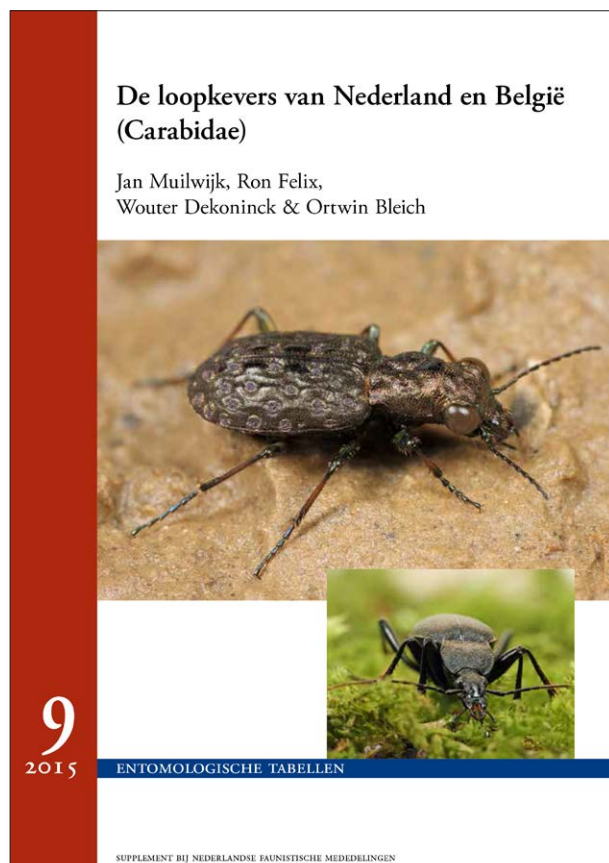
Entomologische Tabellen

In december 2015 wordt nummer 9 van Entomologische Tabellen naar de drukker gestuurd. Dit deel behandelt de Nederlandse loopkevers, met een sleutel, platen en verspreidingskaarten op provincieniveau.

J. Muilwijk, R. Felix, W. Dekoninck & O. Bleich 2015. De loopkevers van Nederland en België (Carabidae). Entomologische Tabellen 9: 1-200.

Er zijn diverse manuscripten in voorbereiding: zoals springstaarten, breedvoetvliegen, schietmotten, pissebedden en watermijten. Het streven is om de komende jaren steeds minstens een nummer per jaar uit te brengen.

Roy Kleukers

Nederlands Soortenregister

De website is lang gesloten geweest voor fotografen, maar binnenkort zullen er weer foto's geüpload kunnen worden. Inmiddels hebben we de achterstand in het fotoarchief kunnen wegwerken, met dank aan vele validatoren. Daarnaast zijn weer diverse naamlijsten bijgewerkt op basis van recente publicaties en informatie van specialisten.

In 2015 hebben RAVON, Zoogdiervereniging, FLORON, SOVON en EIS informatie van diverse exoten verzameld, in opdracht van de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit. Deze zal in december aan de website worden toegevoegd.

Eind december 2015 zullen diverse soortzoekers (digitale determinatiesleutels) online gezet worden, onder andere van aaskevers, sprinkhanen, libellen, lieveheersbeestjes, hooiwagens etc. Ik wil eenieder oproepen om deze sleutels eens te testen en tips voor verbetering door te geven. Anders dan bij onze papieren publicaties zijn deze sleutels makkelijk te updaten.

Roy Kleukers

Inventarisatie van Bos t'Ename

Afgelopen jaar is een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd in het Bos t'Ename, bij Oudenaarde in België. Dit bos maakt deel uit van een Natura 2000-gebied. De natuurlijke-historie van dit bos is uitermate goed gekend, vooral doordat het dienst deed als proefgebied naar een onderzoek naar de historische ecologie van bossen, er vele universitaire studies hebben plaatsgevonden en doordat vrijwilligers van Natuurpunt, de Belgische tegenhanger van onze Natuurmonumenten maar toch net weer anders, hier veel inventarisatiewerk hebben verzet. Het Agentschap voor Natuur en Bos heeft zich als doel gesteld om nog extra aandacht te besteden aan een aantal minder geïnventariseerde diergroepen. Dit om het beheer en bosuitbreiding te kunnen sturen en om de Europese natuurdoelen te kunnen toetsen. Daarnaast wordt gewerkt aan een boek over het gebied waarin een koppeling wordt aangebracht tussen de geschiedenis van het bos en de aanwezige soorten.

Natuurpunt heeft van het agentschap de opdracht gekregen voor een uitgebreide inventarisatie van de biodiversiteit van het bos en vroeg EIS om de bemonstering van kevers en wantsen op zich te nemen en de bestaande faunalijsen aan te vullen. Tijdens vier tweedaagse veldbezoeken werden verschillende deelgebieden van het bos bezocht en bemonsterd door middel van hand-

Uitzoeken van een zuigvalmonster in een open gebied in het Bos t'Ename (foto Jinze Noordijk)

vangsten, sleepnetmonsters, klopmonsters, azijnzuurvallen, zeefselmonsters, wijnbuisvallen en zuigvalmonsters. Daarnaast werden, als toegift, wantsen, kevers, mieren en hooiwagens op naam gebracht uit monster van vanginstallaties die door vrijwilligers van Bos t'Ename waren getrieerd.

Het Bos t'Ename behoort tot de best onderzochte gebieden in België. Zo waren er al meer dan 1300 keversoorten bekend van dit bosgebied en ruim 100 wantsensoorten. Toch konden we nog vele kever- en wantsensoorten als nieuw voor het gebied melden en alsook enkele soorten van andere taxa die als nevenvangsten waren meegenomen. Ruim 12.000 kevers en wantsen werden op naam gebracht. Onder de meer dan 500 soorten kevers waren er ruim 100 die nieuw waren voor het Bos t'Ename. Onder de meer dan 180 wantsen bevonden zich bijna 90 nieuwe soorten voor het gebied. Tevens werden vier soorten hooiwagens, drie mieren, twee spinnen, één fruitvlieg, één stofluis, één vlo en één kokerjuffer nieuw voor het bos aangetoond. Ook werden er enkele kever- en wantsensoorten nieuw voor de Belgische fauna gevangen.

We kijken terug op een zeer gezellige samenwerking met enkele vrijwilligers die we mochten ontmoeten en de conservators van het gebied. Overigens staat vlak bij het bos een brouwerij waarin diverse abdijbieren onder de naam 'Ename' geproduceerd worden en die wij van harte kunnen aanbevelen.

Theodoor Heijerman, Berend Aukema & Jinze Noordijk

Leuke vliegen

Afgelopen zomer is er een ver gevorderd manuscript ingeleverd bij de subsidieverstrekker Prins Bernhard Cultuurfonds. Het is de bedoeling om een atlas met alle groepen leuke vliegen uit te brengen, waarin alle families gebundeld worden. Er is een algemene inleiding evenals één literatuurlijst, en elke familie heeft zijn eigen hoofdstuk, met een korte inleiding, een stand van zaken en elke soort heeft een soorttekst. Na het inleveren heeft het door andere projecten even stil gelegen, maar de komende winter zullen de verschillende hoofdstukteksten van de verschillende families op elkaar afgestemd worden, evenals de soortteksten. Voor de meeste soorten is ook een trendanalyse uitgevoerd, die niet voor alle soorten een even reëel beeld geeft, maar zal waar mogelijk/relevant wel opgenomen worden bij de soortteksten. We hopen de atlas begin volgend jaar, bij de start van het volgende seizoen uit te kunnen brengen. Deze vertraging geeft wel mooi de gelegenheid om ook de waarnemingen van 2015 nog mee te nemen, alleen op Waarneming.nl zijn dit er al ruim 7.000. Mocht je zelf nog waarnemingen hebben dan kun je deze nog tot 1 februari 2016 inleveren, hetzij per mail (john.smit@naturalis.nl) of door ze in te voeren op Waarneming.nl.

John Smit

Bijenlandschap in het Land van Wijk en Wouden

Het Groene Hart in Zuid-Holland staat niet bekend om zijn rijke biodiversiteit. De klei- en laagveengronden in deze regio zijn grotendeels in gebruik voor landbouw. Toch is juist in deze regio een initiatief opgestart om de bloemen- en bijenrijkdom te vergroten. Het enthousiasme onder betrokkenen is groot. Vele partijen doen mee, waaronder gemeenten, bedrijven, natuurbeheer-

ders en particulieren.

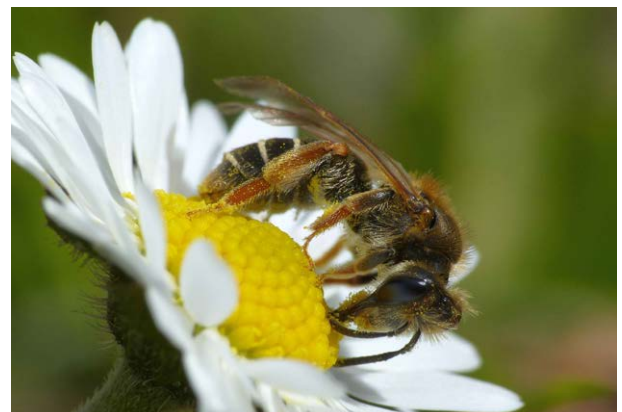
De Provincie Zuid-Holland en bierbrouwerij Heineken (gevestigd in Zoeterwoude) hebben samen met 'kennispartner' Alterra de handen ineengeslagen in het samenwerkingsverband Groene Cirkels. Hierin wordt gestreefd naar een klimaatneutrale brouwerij, een duurzame economie én een versterking van de natuur in Zoeterwoude en omgeving. Een van de projecten die in dit kader zijn opgestart is het Bijenlandschap in het Land van Wijk en Wouden (de regio tussen Leiden, Alphen aan den Rijn en Zoetermeer).

Doelstellingen van het project Bijenlandschap zijn het vergroten van de diversiteit aan bijen en bloemen en het tegengaan van de sterfte van honingbijen in het Land van Wijk en Wouden. EIS Kenniscentrum Insecten is hier op verschillende manieren bij betrokken.

In samenwerking met Alterra en De Vlinderstichting werkt EIS aan een regionaal ontwerp voor een bijvriendelijke inrichting van het landschap. In een structuur van 'Bed & Breakfast'-gebieden en 'Tussenliggende gebieden' wordt een bijvriendelijk landschap ontworpen. Bestuurders en beheerders krijgen via een schriftelijke 'Handreiking' en een cursus de kennis aangereikt om dit vervolgens te realiseren. Voor gebiedsspecifiek advies op maat kunnen zij kostenlos aankloppen bij de 'Bijenhulpdesk' van EIS en Alterra.

Op diverse plekken in de regio worden inmiddels daadwerkelijk bijvriendelijke maatregelen genomen. Vaak gaat het om aanpassingen in het maaibeheer (minder frequent, gefaseerd) of het inzaaien van bermen, soms ook om aanleg van dijkes of heuvels die kunnen dienen als nestplekken. De aard van de gebieden loopt zeer uiteen: wegbermen in verschillende landschapstypen, stadsparken, verschillende typen natuurgebieden, bedrijventerreinen en een recreatiepark (Archeon).

Om vast te stellen of de maatregelen het gewenste effect hebben op de bijenfauna voert EIS een monitoring uit van bijen en zweefvliegen. Hiervan is in 2015 de nulmeting uitgevoerd en de herhaling zal in 2018 plaatsvinden. In 2015 zijn in totaal 71 bijensoorten en 83 zweefvliegensoorten gevonden in het Land van Wijk en Wouden. Hieronder waren diverse verrassingen: soorten die zeldzaam zijn in het westen van het land of die op de landelijke Rode Lijst staan. Voorbeelden van bijen: de weidebij *Andrena gravida*, de gewone tubebij *Stelis breviscula*, de distelbehangsbij *Megachile ligniseca* en de kleine tuinmaskerbij *Hylaeus pictipes*. Voorbeelden van zweefvliegen: de kleinvlek-

Vrouwje goudpootzandbij *Andrena chrysosceles* (foto Menno Reemer).

platbek *Trichopsomyia flavitarsis*, de pluimwoudzwever *Criorhina floccosa* en het vlinderstrikje *Pyrophaena rosarum*.

In samenwerking met de Stichting Land van Wijk en Wouden en de Stichting De Groene Motor zijn ook educatieve projecten voor scholen en burgers opgestart. Zo zijn er enkele bijenworkshops gegeven op regionale manifestaties en kunnen burgers in het kader van het project Bijen in de Buurt gratis bijvriendelijke planten en zaden krijgen voor in hun tuin.

Meer informatie over het Groene Cirkels Bijenlandschap: www.groenecirkels.nl/nl/groenecirkels/Themas/Leefomgeving/Project-Bijenlandschap.htm.

De rapportage over de monitoring van bijen en zweefvliegen: www.bestuivers.nl/beheersite/artikelen/id/1275/bijenrijkdom-in-de-polder#.VkWwhnYveHs.

Project Bijen in de Buurt: www.fonds1818.nl/bijenindebuurt.

Menno Reemer

Biologische bestrijding van graanhaantjes

Graanhaantjes (Coleoptera, Chrysomelidae, *Oulema*) zijn algemeen en kunnen schade toebrengen aan graangewassen. Ze worden bestreden met breedwerkende pesticiden (pyrethroïden) wanneer zij in hoge dichtheden voorkomen in graanpercelen. De mogelijkheden van natuurlijke bestrijding zijn nog niet goed onderzocht. In opdracht van en in

samenwerking met het Louis Bolk Instituut is een literatuuronderzoek gedaan naar sluipwespen en bronswespen die graanhaantjes parasiteren. Het gaat hierbij in Nederland veelal om niet-specialistische parasitering van soorten met een zeer breed gastheerspectrum. Een proefonderzoek liet zien dat parasitering in het veld ook daadwerkelijk voorkomt; er is dus potentie voor biologische bestrijding. Een gevarieerd landschap (bijvoorbeeld met akkerranden), met veel alterna-

tieve gastheren en nectarbronnen voor volwassen wespen, lijkt belangrijk. Hierdoor wordt gezorgd dat soortenrijke parasitoïdengemeenschappen aanwezig zijn, waardoor de kans groter is op het voorkomen van soorten die ook graanhaantjes parasiteren. Wanneer akkerranden worden gecombineerd met monitoring van plaaginsecten in de percelen, het toepassen van schadeprempels en kennisopbouw over natuurlijke plaagbeheersing, dan kan de inzet van bestrijdingsmiddelen verminderd worden. Tot nu toe is een dergelijke toepassing vooral gericht geweest op bladluizenbestrijding. Deze literatuurstudie laat zien dat er in

potentie parasitaire wespen zijn van graanhaantjes die met agro-milieumaatregelen gestimuleerd kunnen worden. De bevindingen van het onderzoek zijn tijdens twee workshops gepresenteerd aan leden van Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen, beschreven in een brochure van het Louis Bolk Instituut,

en in een artikel verwerkt dat begin 2016 in Entomologische Berichten zal verschijnen. Het project draaiden we samen met EIS-werkgroepcoördinatoren Sandrine Ulenberg, Kees Zwakhals en Theodoor Heijerman.

Ook in België wordt gewerkt aan natuurlijke bestrijding van graanhaantjes. Sandrine en Kees hebben in Leiden voor een AIO van de Universiteit Gent twee workshops gegeven over de parasitaire wespen van deze kevers, op basis van collectiemateriaal en wespen die in België waren verzameld.

Jinze Noordijk

De walnootboorvlieg heeft Nederland bereikt

Afgelopen september kwam er op Waarneming.nl een melding binnen van aangetaste walnoten in een boom in Limburg. Er bevonden zich maden in de bolsters waardoor deze zwart verkleurden en deels slijmerig werden. Een typisch schadebeeld van de uit Amerika afkomstige walnootboorvlieg *Rhagoletis completa* Cresson, 1929. Deze soort was reeds begin jaren 1990 voor het eerst gemeld uit Europa, zowel uit Italië als uit Zwitserland. Lange tijd bleef de soort beperkt tot deze beide landen, waar ze vooral in Italië schade veroorzaakte in de notenteelt. Pas halverwege de jaren 2000 begon de soort aan uitbreiding en inmiddels zijn er meldingen uit diverse landen in centraal Europa, met de dichtstbijzijnde uit Brandenburg, Duitsland. Gezien de recente uitbreiding was het een kwestie van tijd voor deze in Nederland zou opduiken. In Duitsland is nog een tweede Amerikaanse walnootboorvlieg opgedoken enkele jaren geleden: *R. suavis* (Loew, 1862). Van het beschikbare Nederlandse materiaal zijn van twee plekken poppen gecontroleerd en die bleken tot *R. completa* te behoren.

Binnen enkele weken na de eerste melding kwamen er ook meldingen binnen van twee verschillende locaties in het oosten van Noord-Brabant, dus de walnootboorvlieg lijkt zich al over een klein deel van Nederland verspreid te hebben. Wellicht zit hij al op meer plekken of zal er de komende jaren een uitbreiding te zien zijn. De schade zal in Nederland vermoedelijk beperkt zijn aangezien er nauwelijks sprake is van notenteelt. Maar op diverse plaatsen in het stedelijk gebied zijn wel notenbomen te vinden. Mocht u aangetaste noten tegenkomen dan hou ik me aanbevolen voor de waarnemingen, het liefst voorzien van materiaal om de tweede soort uit te kunnen sluiten.

In de eerstvolgende Nederlandse Faunistische Mededelingen is een artikel gewijd aan deze eerste vondst, inclusief informatie over herkenning.

John Smit

Aangetaste walnoten in Limburg (foto Rob Schaareman).

Steilranden voor insecten

Insecten van de heide hebben het moeilijk. De dynamiek is weggevallen doordat de heide geen onderdeel meer uitmaakt van het agrarisch landschap. Hierdoor groeien ze dicht met grassen, mossen en bomen, waardoor dieren die van kale grond afhankelijk zijn het steeds moeilijker krijgen en deels zelfs aan het verdwijnen zijn. Er zijn verschillende maatregelen die getroffen kunnen worden om de achteruitgang van typische soorten te remmen. Natuurmonumenten heeft de afgelopen 10 jaar diverse van deze maatregelen uitgevoerd op de Sprengenberg, onderdeel van de Sallandse heuvelrug. Een ervan was het aanbrengen van steilrandjes, om nestgelegenheid te bieden aan graafbijen, -wespen en andere insecten. Deze steilrandjes zijn gemaakt door een hap uit de bodem te nemen waarbij de begroeiing inclusief de top laag werd verwijderd tot op het kale minerale zand, een deel van het vrijgekomen zand werd dan naast de verticale steilrand neergelegd zodat er nog meer oppervlakte kaal zand beschikbaar kwam. EIS heeft dit jaar een zestal van deze steilrandjes onderzocht op het voorkomen van diverse insectengroepen, die sterk varieerden in grootte en expositie. De maatregel blijkt succesvol. In totaal zijn er 63 soorten insecten aangetroffen, waarvan er 39 daadwerkelijk gebonden zijn aan kaal zand. Er zijn zeven soorten graafbijen aangetroffen, met nog vier bijbehorende broedparasieten, ook allen bijen. Daarnaast zijn er 13 soorten graafwespen waargenomen, waaronder één langsteelgraafwesp, en ook hiervan zijn diverse broedparasieten aangetroffen één mierwesp en drie zandgoudwespen. Het aandeel aan broedparasieten was überhaupt aan de hoge kant, wat logisch is omdat de steilranden de nestplekken van veel graafbijen en graafwespen is. De meest spectaculaire vondst van het onderzoek betrof dan ook een broedparasiet: de gele tubebij *Stelis signata*. Nog niet eerder was deze in de provincie Overijssel waargenomen. Bovendien is deze soort pas zeer recent weer voor het eerst in Nederland gevonden sinds 1977, met slechts drie waarnemingen in de afgelopen drie jaar. Al met al een bijzonder spectaculair resultaat van het onderzoek op de Sprengenberg. In de komende Nederlandse Faunistische Mededelingen is een artikel opgenomen over de terugkomst van de gele tubebij en in het themanummer van Entomologische Berichten zal een uitgebreider artikel over het belang van steilranden voor insecten.

John Smit & Jinze Noordijk

Een van de onderzochte steilranden (foto Jinze Noordijk).

EIS in het nieuws

Ook in 2015 was EIS weer regelmatig in de pers, bijvoorbeeld met de walnootboorvlieg, spinnen en hooiwagens, vliegend herten, lieveheersbeestjes en stofluizen. Vaak was dit op basis van een natuurbericht (zie volgende item). We merken dat vooral nieuwe soorten erg goed aanslaan en het helpt ook als de dieren een aansprekende Nederlandse naam hebben. Op de EIS-website worden de items netjes bijgehouden op www.eis-nederland.nl/actueel/in-de-pers.

Roy Kleukers

Natuurbericht.nl

In 2015 heeft EIS twintig Natuurberichten uitgegeven. Allerlei onderwerpen waar we ons mee bezighouden passeerden de revue. Vanzelfsprekend worden soorten die in Nederlandse Faunistische Mededelingen, Nieuwsbrief Spined en Entomologische Berichten nieuw voor onze fauna worden gemeld, vaak ook op de website beschreven: een snuitkever, een boorvlieg, twee spinnen, twee hooiwagens, vijf springstaarten, elf galmuggen en vijftien dwergcicaden. Ook de herontdekking van de gele tubebij *Stelis signata* was een bericht waard. Nieuws over exoten wordt op deze manier verspreid onder een groot publiek. Een deel van de nieuwe soorten is exoot en dit jaar verschenen er daarnaast ook teksten over de iepenzigzagbladwesp *Aproceros leucopoda*, een binnenstofluizer en de Chinese wolhandkrab *Eriochneir sinensis*. EIS-projecten leveren natuurlijk ook voldoende onderwerpen op: de spin van het jaar (de struikspin *Anyphaena accentuata*), monitoring van het vliegend hert *Lucanus cervus*, aandacht voor de bescherming van rode bosmieren en inventarisatie van het bijenlandschap van Wijk en Wouden. Actuele merkwaardigheden uit het veld maken de opsomming compleet: plantengallen, dekens van spinnenrag, uit haardhout sluipende boktorren, 'zomersneeuw' van eendagsvliegen en het massaal voorkomen van de bedreigde zandhommel *Bombus veteranus* op Tiengemeten.

De meeste berichten worden door 1000 tot ruim 2500 personen aangeklikt. Dit jaar was het bericht over twee nieuwe spinnen en een nieuwe hooiwagen op de Maasvlakte ('rotsbewonende acht-poters op de Maasvlakte'), mede door de vele media-aandacht, het best bekeken met bijna 7000 lezers. We maken vaak dankbaar gebruik van de vondsten en ideeën van onze achterban en bedanken hierbij Matty Berg, Kees den Bieman, Johan Bink,

Gele tubebij *Stelis signata* (foto Johann-Christoph Kormilich/www.aculeata.de).

Arjan van den Bosch, Judith Bouma-Litjens, Theodoor Heijerman, Alexander Klink, Hannie Korthof, Ad Mol, Mervyn Roos, Hans Roskam, Rob Schaareman, Jan Smit, Dik Vonk en onze bestuursleden Matthijs Courbois en Peter van Helsdingen.

Jinze Noordijk

Oproep: vrijwilligers gezocht voor de insectencollectie van Naturalis

Met meer dan 85.000 lades heeft Naturalis een van de grootste insectencollecties ter wereld in huis. De collectie omvat exemplaren van grote wetenschappelijke en cultuurhistorische waarde. Sommige insecten zijn meer dan 250 jaar oud, andere zijn nieuw voor de wetenschap. Het is een uniek archief van de biodiversiteit op aarde en vormt de basis voor zowel biologisch als historisch onderzoek. Daarom is het van groot belang om dit nationaal erfgoed professioneel te beheren en te bewaren voor de toekomst en te zorgen dat het optimaal toegankelijk is. Onder andere door de recente samenvoeging van de collectie van het Zoölogisch Museum Amsterdam met de collectie van Naturalis is de hoeveelheid werk zo groot geworden dat de collectie-beheerders het werk niet meer aankunnen. Naturalis is daarom op zoek naar vrijwilligers die een steentje kunnen bijdragen aan het beheren en toegankelijker maken van de collectie. Er is een groot scala aan klussen, sommige daarvan kunnen in een paar dagen afgerond worden terwijl voor andere klussen (veel) meer tijd nodig is. Voor een aantal klussen is geen speciale kennis vereist, voor andere juist wel. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld het etiketteren van lades, het invoegen van nieuw binnengekomen materiaal of meehelpen met over-prikken van de collecties in het kader van de herinrichting van de collecties.

Beschikt u over vrije tijd en bent u geïnteresseerd, neem dan contact op met Luc Willemse (luc.willemse@naturalis.nl; 071-7519351) voor meer informatie of het maken van een afspraak.

Luc Willemse (Naturalis)

Digitale atlas voor land- en zoetwater-weekdieren

In het kader van het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM) heeft Stichting ANEMOON zich ten doel gesteld een ecologische atlas uit te brengen met betrekking tot land- en zoetwaterweekdieren. Dit wordt een vervolg op de mariene weekdierenatlas (Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied) die ANEMOON in 2013 uitbracht. Voor het verzamelen van waarnemingsgegevens, beeldmateriaal, soortinformatie en voor analyses met betrekking tot de land- en zoetwaterweekdierenatlas zullen meerdere jaren worden uitgetrokken. Daarbij zal www.verspreidingsatlas.nl een centrale rol gaan spelen. Via deze website zal namelijk eerst een digitale verspreidingsatlas worden gerealiseerd. Deze website maakt het mogelijk om met een grote groep weekdierliefhebbers gezamenlijk te werken: het beoordelen van waarnemingen, het werken aan teksten en verzamelen en selecteren van foto's en het coördineren van dit atlas-project.

Pas over enkele jaren zal de informatie op verspreidingsatlas.nl door het redactieteam worden gebruikt/bewerkt naar teksten en beeldmateriaal voor het uiteindelijke boek. Via deze website zullen ook waarnemingen kunnen worden ingevoerd middels

'streeplijsten' waarbij verschillende weekdierwaarnemingen die op een plaats zijn gedaan gemakkelijk via één lijst kunnen worden doorgevoerd.

Verspreidingsatlas.nl is gebaseerd op waarnemingen die zich in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) bevinden. Dus ook als u weekdierwaarnemingen doorgeeft via Waarneming.nl of via een ander portal waarbij waarnemingen doorstromen naar de NDFF, doet u automatisch mee aan het deze atlas.

Waarnemers die hun gegevens via spreadsheets of papieren ANM-formulieren doorgeven, zien niet meteen hun resultaten. Gegevens op deze manier aan geleverd worden vanaf 2016 één keer per jaar geüpload en zijn pas daarna zichtbaar in de digitale atlas.

Nog vóór het eind van dit jaar hopen we dat de digitale atlas operationeel is voor land-, zoetwater- en brakwaterweekdieren. Mariene weekdieren worden mogelijk in 2016 toegevoegd.

Als u wilt bijdragen aan dit project zoals het doorgeven van waarnemingen, het organiseren van excursies, het schrijven van soortteksten of het plaatsen van foto's, dan verneemt Stichting ANEMOON dat graag. U kunt zich aanmelden via anemoon@cistron.nl. Als u zich heeft aangemeld, wordt u op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen.

Adriaan Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

Landelijke ANEMOON-dag 2016

De Landelijke ANEMOON-dag is dé dag voor alle natuurliefhebbers die duikend waarnemingen doen, strandaanspoelsel tellen of weekdieren inventariseren. Ook als u overweegt dit te gaan doen, is deze dag de uitgelezen kans om u te laten informeren.

Datum: zaterdag 19 maart 2016

Locatie: RSG Lingecollege, Heiligestraat 78, 4001 DN Tiel

Vanaf: 10.30 uur

Toegang: gratis

Tijdens deze dag leert u allerlei soorten wieren, sponzen, kwalen, bloemdieren, weekdieren, kreeftachtigen, stekelhuidigen, zakpijpen, mosdiertjes en vissen kennen. Om de soorten op naam te leren brengen, worden er workshops gegeven voor zowel beginners als gevorderde waarnemers. Naast workshops komen er presentaties over de monitoring- en inventarisatieprojecten van Stichting ANEMOON en er zullen films en fotopresentaties te zien zijn over het onderwaterleven en de land- en zoetwaterweekdieren van Nederland en Caribisch Nederland.

Er zal volop gelegenheid zijn experts van allerlei mariene dieren-wier-groepen te ontmoeten, die u helpen bij het zelf determineren van aanwezige vondsten en materiaal wat u zelf meeneemt. Deze dag wordt zo ingericht dat u in ruime mate zelf uw eigen programma kan bepalen.

Heeft u belangstelling voor deze dag? ANEMOON ziet uw aanmelding graag tegemoet via anemoon@cistron.nl. Ook voor vragen kunt u terecht op dit e-mailadres. We zich aanmeldt, ontvangt in januari 2016 nadere toelichting en informatie over het programma.

Adriaan Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

